

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddelerine uygun olarak, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına iletilmesi ve Bakan Mehmet ÖZHASEKİ tarafından yazılı olarak yanıtlanması için gereğinin yapılmasını arz ederim.15/01/2024

Prof.Dr. Kayihan PALA
Bursa Milletvekili

Bilindiği gibi, hava kirliliği sağlık açısından başta çocuklar, yaşlılar ve yoksullar olmak üzere herkesi etkileyen en önemli çevresel risklerden birini oluşturmaktadır. Ülkeler hava kirlilik düzeylerinde azalma sağlayarak inme, kalp hastalıkları, akciğer kanseri ve astım da içinde olmak üzere kronik ve akut solunum sistemi hastalıklarının yükünü azaltabilirler.

Sağlığı olumsuz etkileyen temel hava kirleticileri partikül maddeler (Özellikle PM_{2.5}), azot oksitleri, kükürt oksitleri ve ozon olarak sıralanabilir. Dünya Sağlık Örgütü olumsuz sağlık etkilerini azaltmak amacıyla soluduğumuz havadaki yıllık ortalama PM_{2.5} derişiminin 5 mikrogram/m³ ü geçmemesi gerektiğini açıklamıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hava kalitesinin ülkemiz genelinde izlenmesi amacıyla 81 ilde toplam 360 hava kalitesi ölçüm istasyonu kurulmuştur. Bu istasyonlardan 340 adedinde Partikül Madde (PM₁₀), 305 adedinde Kükürt dioksit (SO₂), 302 adedinde Azot oksitler (NO_x), 206 adedinde Ozon (O₃), 190 adedinde Karbonmonoksit (CO) ve 173 adedinde Partikül Madde (PM_{2.5}) parametreleri ölçülmektedir. Dioksin ve furan gibi sağlığı tehdit eden birçok hava kirleticisi ise maalesef rutin olarak ölçülmemekte ve raporlanmamaktadır. Bu bağlamda;

1. Hava kalitesi ölçüm istasyonlarının sayısı Türkiye'de her yerleşim alanındaki hava kalitesinin izlenmesi açısından yeterli midir?
2. Bakanlığınızın halen yurt çapında rutin olarak ölçülen hava kirleticileri dışında, özellikle sağlık açısından büyük risk taşıyan furan ve dioksin başta olmak üzere diğer kirleticileri de izlemek için bir hedefi ve eylem planı var mıdır?
3. Bazı illerde (Örneğin 2020 yılında Eskişehir ve Uşak'ta) hiçbir hava kalitesi istasyonu çalışır durumda değildir. Bakanlığınızın her ilin hava kalitesini düzenli olarak izlemek ve raporlamakla ilgili herhangi bir eylem planı var mıdır?
4. İllerin nüfuslarına göre hava kalitesi ölçüm istasyonu sayısı incelenecek olursa, hava kalitesi ölçüm istasyonu başına örneğin 2020 yılında Bayburt'ta 81 bin 910 kişi, Antalya'da ise 2 milyon 548 bin 348 kişi düşmektedir. Bakanlığınızın özellikle nüfusun yoğun olduğu yerleşim birimlerinde hava kalitesi ölçüm istasyonu başına düşen nüfusu azaltmakla ilgili herhangi bir eylem planı var mıdır?
5. Eğer illerin coğrafi alanlarına göre hava kalitesi ölçüm istasyonu sayısı incelenecek olursa, hava kalitesi ölçüm istasyonu başına örneğin 2020 yılında Yalova'da 266 km², Van'da ise 20.921 km² düşmektedir. Bakanlığınızın özellikle hava kalitesi ölçüm istasyonu başına düşen coğrafi alanı azaltmakla ilgili herhangi bir eylem planı var mıdır?

6. Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlığa en zararlı hava kirleticilerinden biri olarak tanımlandığı halde, ülkemizde halen PM_{2.5} için ulusal sınır değer belirlenmemiştir. Neden bugüne kadar PM_{2.5} için ulusal sınır değer belirlenilmesinden kaçınılmıştır? Bakanlığınızın 2024 yılında PM_{2.5} için ulusal sınır değer belirlemekle ilgili bir hedefi var mıdır?
7. Ülkemizde illere göre 2023 yılında partikül madde kirliliğine yol açan kirlilik kaynakları nelerdir?
8. Ülkemizde illere göre 2023 yılında kükürt dioksit kirliliğine yol açan kirlilik kaynakları nelerdir?
9. Ülkemizde illere göre 2023 yılında azot oksitleri kirliliğine yol açan kirlilik kaynakları nelerdir?
10. Ülkemizde illere göre 2023 yılında ozon kirliliğine yol açan kirlilik kaynakları nelerdir?
11. Ülkemizde illere göre 2023 yılında karbon monoksit kirliliğine yol açan kirlilik kaynakları nelerdir?
12. Bakanlığınızın verilerine göre gerek 1990-2018 gerekse de 2017-2018 yılları arasında PM₁₀ emisyonlarında %16'ya varan bir azalma gözlenmiştir. Ancak Türkiye'de PM_{2.5} emisyonlarında çok büyük bir artış söz konusudur. Avrupa Çevre Ajansı veri tabanına göre Türkiye'de PM_{2.5} emisyonları 2018'de 1990 yılına göre %4069 oranında artış göstermiştir. PM_{2.5} emisyonlarındaki bu çok büyük artışın illere göre kaynakları nelerdir?
13. Türkiye'de 2002-2023 yılları arasında, yıl bazında, temel hava kirletici emisyonları (partikül madde, kükürt dioksit, azot oksitleri, ozon ve karbon monoksit) nasıl bir değişim göstermiştir?
14. Türkiye'de 2002-2023 yılları arasında, yıl bazında, kurşun, kadmiyum ve cıva emisyonları nasıl bir değişim göstermiştir?
15. Bakanlığınız Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü tarafından en son yayınlanan Hava Kalitesi Bültenlerinde (Örneğin Kasım 2023), (İnsan Sağlığı ve Ekosistemin Korunması İçin Hava Kalitesi Sınır Değerleri çizelgesi içerisinde) Dünya Sağlık Örgütü sınır değerleri neden yanlış verilmektedir? (Örneğin Dünya Sağlık Örgütünün yıllık ortalama PM_{2.5} sınır değeri yanlış bir biçimde 10 mikrogram/m³ olarak verilmektedir)
16. Ülkemizde kabul edilen ulusal hava kalitesi sınır değerleri, Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen sınır değerlerden çok yüksektir. Bakanlığınızın Dünya Sağlık Örgütü tarafından bilimsel yöntemle belirlenen hava kalitesi sınır değerlerini ulusal sınır değer olarak benimsemekle ilgili bir hedefi var mıdır?
17. Türkiye'de son yirmi yılda hava kirletici emisyonlarında büyük artışlar yaşanırken, Avrupa Birliği ülkelerinde hava kirleticilerinin hepsinde bir azalma gözlenmiştir. Bakanlığınızın erken ölümlerde, hastalanmalarda, hastaneye yatışlarda, ilaç kullanımında ve sağlık harcamalarında büyük bir yeri olan hava kirliliğini azaltmak için herhangi bir eylem planı var mıdır?